

Eindcongres Seksuele gezondheid van de jeugd. Hoe voortvarend verder?

26 april 2012, 9.00-17.00 uur te Felix Meritis Amsterdam

Doel van de dag: presenteren resultaten, push toepassen, wat is hiervoor nodig? En vooral inspiratie om met het onderwerp verder te gaan.

Welkom**Jan Bouwens (ZonMw) opent het congres.**

Jan Bouwens programmacoördinator preventie ZonMw.

Welkom allemaal in Amsterdam en voor deze dag waarbinnen de afronding van het ZonMw programma seksuele gezondheid van de jeugd, centraal staat. Ik ben blij dat u zo goed maar ook breed bent vertegenwoordigd vandaag.

Het centrale thema dat we aan vandaag hebben gegeven is: 'hoe voortvarend verder'. We zetten daarbij wat mij betreft in op gezamenlijkheid en collectief eigenaarschap. U staat daarbij centraal en bent wat ons betreft de kritische factor en actor.

Het programma heeft 5 jaar lang een impuls gegeven aan de optimalisering van de seksuele gezondheid van de jeugd; meer specifiek van jongeren in de leeftijdspanne van 10-18. Met daarbinnen bijzondere aandacht voor risicogroepen van jongeren met een laag opleidingsniveau en allochtone groepen.

Daarbij is breed opgezet voor wat betreft de definitie van seksuele gezondheid.

- Aandacht voor risicogedrag en onprettige aspecten zoals voorkomen van SOA/HIV, ongewenste zwangerschappen en dwang;
- Ook aandacht voor prettige aspecten als verliefdheid en intimiteit;
- Aandacht voor seksuele ontwikkeling maar daarbij ook aandacht voor emotionele en relationele componenten;
- Inzetten op verschillende relevante domeinen als school, zorg, thuis maar ook vrije tijd en verschillende media.

Overstijgend streven daarbij was ertoe bij te dragen dat de seksuele gezondheid in 2011 minstens gelijk was als in 2005 en dat de kennis bij jongeren daarbij toenam.

Met ruim 7 miljoen aan middelen in 5 jaar tijd (VWS, OCW, Fonds Wetenschappelijk Onderzoek Seksualiteit) was dit programma voor ZonMw begrippen een relatief klein programma. Maar wel een programma met impact wat wellicht reden is voor tevreden terugkijken en vooruitkijken.

Het veld heeft het programma goed opgepakt en de verschillende subsidierondes hadden een goede honoreringsgraad met mooie en relevante voorstellen. Er is een breed pakket aan nieuwe of verbeterde interventies voor vaak specifieke doelgroepen met specifieke ingangen opgeleverd. Er ging veel aandacht uit naar verdere professionalisering van de uitvoeringspraktijk. Relevante wetenschappelijke inzichten kwamen beschikbaar en vooral ook: meer afstemming en samenwerking in het veld.

Er is goed inhoud gegeven aan de meeste subdoelstellingen:

- Het vestigen van een landelijke en lokale coördinatiestructuur voor de ontwikkeling en implementatie van seksuele gezondheidsbevordering, daarover later beslist meer...;
- Inzicht in belemmeringen en mogelijkheden voor lokale uitvoering;
- Doorontwikkeling van en effectiviteitsonderzoek naar breder geïmplementeerde interventies;
- Nieuwe interventies voor 'hiaten'/specifieke doelgroepen zoals jongeren in het ROC-onderwijs;
- Een vernieuwd overzicht van de seksuele gezondheid van jongeren gekoppeld aan elementen van een actieprogramma zoals dat straks zal worden gepresenteerd;
- (En meer recent) aandacht voor gelijkwaardigheid in seksuele rollen, weerbaarheid en mediawijsheid.

De centrale uitdaging en vraag die we met jullie willen aangaan en oppakken vandaag is hoe houden we seksuele gezondheid van de jeugd landelijk en lokaal op de agenda. Hoe 'framen' we het thema, wie hebben we daarbij nodig en hoe doen we het samen.

Bouwens wenst de aanwezigen een inspirerende dag toe en introduceert de dagvoorzitter.

De dagvoorzitter Cees van Eijk heet de zaal welkom

Cees van Eijk is zelfstandig adviseur, gespreksleider en projectmanager. Binnen ZonMw is hij voorzitter van de commissie Gezonde Slagkracht. In het verleden was wethouder Welzijn, Cultuur en Diversiteit in de gemeente Utrecht.

Paul Huijts, directeur-generaal Volksgezondheid (ministerie van VWS) zou op het congres aanwezig zijn maar hij heeft wegens omstandigheden moeten afzeggen. Ter vervanging is Marianne Donker directeur publieke gezondheid op het ministerie van VWS aanwezig.

Huidig en toekomstig beleid van seksuele gezondheidsbevordering van de jeugd

Marianne Donker directeur publieke gezondheid op het ministerie van VWS.

In 2007 heeft het ministerie van VWS de opdracht gegeven aan ZonMw om de seksuele gezondheid te bevorderen onder jongeren in de leeftijdsgroep 12-24 jaar en in het bijzonder aandacht te schenken aan kwetsbare jeugd. In 2009 heeft het ministerie OCW een extra financiële impuls aan het programma gegeven.

Ik ben blij verrast met de hoeveelheid interventies die zijn uitgerold in het land. We mogen trots zijn op de resultaten die het onderzoek laten zien. Het is goed gesteld met de seksuele gezondheid van de jeugd. In Nederland hebben veel jongeren veilige en prettige seks.

Desalniettemin zijn er nog zorgpunten. Op de poliklinieken worden nog steeds veel jongeren met Chlamydia gediagnosticeerd. En teveel jongeren geven aan dat zij wel eens gedwongen seks hebben gehad. Het is van belang dat er wordt doorgegaan met het blijvend weerbaar maken van jongeren. Elk jaar komt er weer een nieuw cohort op onze markt.

Er is op het beleid van gezondheidsbevordering een kanteling gemaakt. Decennia lang werd gezondheid in de handen gelegd van professionals. Maar nu is er een kanteling gemaakt naar wat mensen zelf kunnen en willen. Het gaat om de jongeren maar ook over de ouders. Ouders zullen kinderen moeten helpen bij seksuele gezondheidsbevordering.

Maar ook scholen, huisartsen, bedrijven en maatschappelijke organisaties kunnen en moeten een rol spelen. Waar de overheid een rol speelt, zullen het voornamelijk de gemeenten moeten zijn. Zij staan het dichtst bij de gemeenschap.

Uiteraard trekt de rijksoverheid zich niet terug. Wij proberen al die spelers in hun kracht te zetten. Door ze te voorzien van informatie en handvatten zodat ze hun rol kunnen pakken. Voor wat betreft seksuele gezondheid moeten we volwassen burgers zelf laten kiezen. We kunnen ze helpen met informatie en het makkelijk voor hen maken gezonde keuzes te maken. Maar we gaan niet meer sturen.

Voor jeugd is het anders: we moeten hen veel verder helpen. We moeten ze opvoeden en hen aanleren wat een gezonde leefstijl is. Ook moeten we ze weerbaar maken zodat ook zij in het verdere leven autonoom keuzes kunnen maken. We kunnen dit doen door het stellen van grenzen en het stimuleren van een gezonde basisvoeding.

Dit is ons beleid: het programma zoals we het samen hebben ontwikkeld. Laten we breed toepassen wat we onderzocht hebben. Wat we weten is echt indrukwekkend. Nu moeten we zorgen dat het overal in het land goed zal worden toegepast. Laten we niet de focus leggen op nog meer onderzoek maar ons nu concentreren op de implementatie. We blijven investeren in seksuele gezondheid.

Er komt extra budget om de jeugd te stimuleren gezonde keuzes te maken. Hiervoor is 6 miljoen euro beschikbaar. Dit zal gebeuren via scholen en sociale media. Daarnaast gaat het ministerie van VWS samen met OCW een onderzoek naar sociale media en de jeugd laten uitvoeren. Hiervoor is € 8 ton beschikbaar. Wij zijn erg blij dat seksualiteit en seksuele diversiteit in de kernnormen zijn opgenomen.

Seks onder je 25^e II: resultaten en actieprogramma

Hanneke de Graaf (Rutgers WPF) en Suzanne Meijer (Soa Aids Nederland) presenteren de resultaten van het onderzoek: Seks onder je 25^e.

Suzanne Meijer presenteert de opzet van het onderzoek Seks onder je 25^e.

Het doel van het onderzoek is: achterhalen hoe het ervoor staat met de seksuele gezondheid van jongeren anno 2012.

Het betreft een participatief onderzoek:

- Partijen hebben een rol bij de agendasetting van het onderzoek;
- Partijen participeren in de dataverzameling en analyses;
- Partijen hebben invloed op het gebruik van de uitkomsten.

Er is een zeer brede groep partijen betrokken bij het onderzoek.

Veel stakeholders hebben op verschillende manieren geparticipeerd in het onderzoek: er is een wenseninventarisatie geweest onder 65 stakeholders; zij hebben een rol gespeeld in het ontwikkelen van de vragenlijst; zij hebben geholpen bij het uitzetten van de vragenlijsten; er is input geweest in de analyse van de uitkomsten; zij hebben interviews afgegeven.

Daarnaast heeft er een werkconferentie plaatsgevonden op 24 januari 2012 waaraan 120 mensen deelnamen. Hier zijn de resultaten van dichtbij bekeken. We hebben 60 stakeholders gevraagd een enquête in te vullen. Hierin is vooral gevraagd naar wat zij de belangrijke punten vinden en waar zij knelpunten zien.

Het resultaat is het onderzoeksrapport en een actieplan.

Hanneke de Graaf presenteert de onderzoeksresultaten van *Seks onder je 25^e*. Ook gaat zij in op de uitkomsten van de peiling onder de stakeholders waaruit duidelijk wordt waar het veld zich de komende jaren mee bezig zal houden, wat specifieke aandacht behoeft en wat daar voor nodig is.

De punten waarvan stakeholders hebben aangegeven dat deze zorgelijk zijn.

1. Geringe homoacceptatie;
2. Seksuele grensoverschrijding is hoog;
3. Laag opgeleide jongeren lopen meer risico dan hoger opgeleide jongeren. Zij hebben meer te maken met ongewenste zwangerschappen en gedwongen seks.
4. Ook jonge starters lopen een hoog risico. Bij hen komt het vaker voor dat de eerste keer gedwongen is en zij maken vaker geen gebruik van voorbehoedsmiddelen.
5. Bij veel jongeren komt de eerste keer vaak onverwacht. Vooral meisjes ervaren het vaak ook niet als positief.
6. De voorlichting op scholen kan beter. De meeste jongeren hebben wel seksuele voorlichting gehad op school maar veel onderwerpen ontbreken. De beoordeling voor de lessen is een 6.5.
7. Het condoomgebruik: de eerste keer gebruiken jongeren meestal een codoom. Maar verontrustend is dat zij, wanneer zij eenmaal in een relatie zitten, snel stoppen met condoomgebruik.
8. Het kennis niveau kan hoger onder jongeren.
9. Religie speelt een grote rol. Zeer christelijke en moslim jongeren denken anders over seks. Dat is niet erg maar er dient wel rekening mee gehouden te worden.
10. Meisjes hebben meer seksuele problemen. Het gaat om het ervaren van pijn bij het vrijen; niet klaar kunnen komen.

Er zijn ook een aantal belangrijke behoudpunten:

1. De seksuele carrière is stabiel in vergelijking met 2005;
2. Er is een hoog anticonceptiegebruik;
3. Er is een grote mate van openheid naar de ouders toe;
4. Homojongens komen eerder uit de kast;
5. Er zijn weinig ongeplande zwangerschappen

We hebben nu in beeld wat het veld belangrijk vindt. Maar er gebeurt ook veel in het veld. Eén partij kan niet de totale verantwoordelijkheid nemen. Het is belangrijk veel samen te werken.

De Graaf noemt een aantal voorbeelden van wat zich zoal in het veld afspeelt. Een belangrijk aandachtspunt is het onderwijs. Dat is een plek waar nog veel moet gebeuren. Maar er gebeurt nu ook al veel. De Graaf geeft enkele voorbeelden.

Landelijke organisaties hebben een belangrijke functie in het stimuleren van seksuele gezondheid.

- Het uitvoeren van onderzoek;
- Het beheren van platforms als sense.info;
- Het ontwikkelen van pakketten voor specifieke doelgroepen;
- Het ondersteunen van gemeenten bij het ontwikkelen van een lokaal gezondheidsbeleid.

Ouders gaan ook in de nabije toekomst een belangrijke doelgroep vormen in de activiteiten ter verbetering van seksuele gezondheid. Verschillende kanalen zijn daarin nu al actief. Zoals uwkindenseks.nl, maar ook oudenonline.nl en mijnkindonline.nl. Ook de GGZ geeft aan een rol te hebben in bijvoorbeeld de signalering van seksualiteitsgerelateerde klachten.

Waar liggen de knelpunten in de uitvoering van activiteiten?

1. Bezuinigingen, beperkte budgetten en capaciteit;
2. Gemeenten: committeren zich wel maar trekken de benodigde middelen niet uit;
3. Samenwerking en afstemming binnen organisaties en tussen organisaties;
4. Prioriteiten van scholen en werkdruk.

Aandachtspunten voor beleid:

1. Seksuele gezondheid in gemeentelijke nota's volksgezondheid opnemen;
2. Meer aandacht voor inbedden seksuele gezondheid in het onderwijs;
3. Landelijke ondersteuning bij de uitvoer van activiteiten;
4. Structuur voor aanvullende subsidieverlening behouden;
5. Toegankelijkheid van de dienstverlening waaronder informatieverstrekking aan jongeren blijven waarborgen.

De blijvende toegankelijkheid van zorg voor de jongeren is belangrijk.

Aandachtspunten voor ontwikkeling en implementatie Interventie:

Stakeholders noemen verschillende doelgroepen die in interventies aandacht behoeven:

- Jongeren met een licht verstandelijke handicap;
- Streng gelovige jongeren;
- Jongeren met verschillende culturele achtergronden.

Bijzondere aandacht voor specifieke thema's:

- Seksuele diversiteit;
- Weerbaarheid, wensen en grenzen, voorkomen dwang;
- Relatie en relatievorming waaronder ook vrije partnerkeuze;

Verder geven veel stakeholders aan dat meer ingezet kan worden op het gebruik van sociale media als aanvulling op en versterking van andere interventies.

- Meer inzetten op e-health of online hulpverlening;
- Meer gebruik maken van twitter, facebook, apps.

Sense.info kan vaker worden ingezet van als platform voor campagnes & sociale media

- Benutten als platform voor campagnes;
- Nazorg in vervolg op spreekuren.

Als belangrijke randvoorwaarde voor borging van seksuele gezondheid in het onderwijs wordt door een aantal stakeholders de handelingsbekwaamheid van docenten genoemd.

- Seksuele gezondheidsbevordering in de docentenopleidingen;
- Trainingsprogramma's voor docenten.

Waar het veld massaal tegenaan loopt zijn de beperktere middelen om ruime aandacht te geven aan de implementatie van interventies.

- Bevordering van implementatie en monitoring van bereik ervan;

- Tijd en financiële middelen.

Hoe nu verder?

We mogen vooral constateren dat het op veel fronten goed gaat met de seksuele gezondheid en dat de inspanning die de afgelopen jaren zijn gevoerd tot resultaten leiden. Dit moeten we vooral bestendigen door blijvende aandacht voor goede, aan de context aangepaste, interventies. Het programma heeft hier al een mooie *boost* aan gegeven en daarvan gaan we de komende jaren hopelijk oogsten.

Er zijn wel een aantal zorgpunten die ook de aandacht van de overheid vereisen. De context waarin seksuele gezondheidsbevordering plaatsvindt zal veranderen door bijvoorbeeld bezuinigingen. Heel belangrijk is dat de verschillende spelers in het veld elkaar opzoeken, aanvullen, samenwerken. Hoewel op dit front de afgelopen jaren winst is geboekt, zal een van de inspanningen voor de komende tijd eruit bestaan hierin nog een slag te maken.

Wat kunt u dan van ons Rutgers WPF en Soa Aids verwachten?

In samenwerking met en in afstemming met zoveel mogelijk andere spelers (zoals Movisie, COC Nederland, Pharos etc.) zullen we de volgende stappen nemen.

1. Actieplan verder concretiseren en lacunes inzichtelijk maken;
2. Nadenken over welke aanvullende ondersteuning door ons kan worden geboden die aansluit bij huidige behoefte;
3. Knelpunten in de uitvoering van activiteiten signaleren en oppakken;
4. Ondersteuning bieden bij agendering lokale en landelijke politiek;
5. Nieuwe inzichten uit *Seks onder je 25^e* 2012 inbedden in bestaande interventies.

Programmaresultaten, impact en vervolg

Aan tafel: Marianne Donker (VWS), Godelieve van Heteren (voorzitter programmacommissie Seksuele gezondheid van de jeugd), John de Wit (Universiteit Utrecht) en Ineke van der Vlugt (Rutgers WPF).

Uitkomsten van het gesprek

Er zijn een aantal positieve resultaten bereikt met het programma *Seks onder je 25^e*. Er is een goede inventarisatie gemaakt van wat er moet gebeuren in het veld. Vervolgens is ook met de aanpak daarvan begonnen. Er waren meerdere ministeries betrokken en dat zorgt voor een grote breedte. Er is meer samenwerking tot stand gekomen tussen de verschillende stakeholders en er zijn veel projecten gerealiseerd en die hebben zich ook zowel wetenschappelijk als in de praktijk bewezen.

Er is goed wetenschappelijk onderzoek gedaan en dat is vervolgens ingebed in de praktijk. Nederland presteert op dit onderzoeksgebied op wereldniveau. Edoch, De Wit waarschuwt voor een erosie op het gebied van onderzoek dat hij de laatste tien jaar waarneemt. Er moet nog meer samenwerking komen tussen onderzoek en praktijk. Hiervoor is leiderschap op het hoogste niveau in dit land nodig. Donker geeft namens het ministerie aan dat de ambitie van het project zou moeten zijn dat er over vijf jaar op alle basisscholen seksuele voorlichting wordt gegeven. Een blijvende goede samenwerking is nodig om dit te verwezenlijken.

Zij geeft aan dat het ministerie geen top down leidende rol zal nemen. Het initiatief ligt bij gemeenten en GGD'en. Het ministerie informeert en ondersteunt maar het benoemen van speerpunten en het ontwikkelen van plannen moeten door het veld zelf worden gedaan. Hierover ontstaat enige discussie. Van Heteren zou graag willen dat het thema landelijk een belangrijke status krijgt toegewezen. Donker geeft aan dat het thema door alle politieke partijen belangrijk wordt gevonden.

De Wit zou toch graag leiderschap zien van het ministerie.

Van der Vlugt is het er mee eens dat de lokale niveaus het uiteindelijk moeten doen. Wel pleit zij voor een landelijke monitor. De cijfers die dat zou opleveren zal gemeenten motiveren actie te ondernemen. Ook moet er betere informatie vrij komen over de beschikbare pakketten. Gemeenten kunnen op dit moment door de bomen het bos niet meer zien. Ook pleit zij voor structuur en continuïteit omdat is aangetoond dat eenmalige interventies nauwelijks zin hebben.

Uiteindelijk lijkt de consensus te zijn dat er noch sprake moet zijn van een rigide masterplan vanuit de rijksoverheid, noch van een lappendeken van losstaande bottum up initiatieven. In plaats daarvan

moeten gezamenlijk speerpunten worden benoemd en in samenwerking tot planvorming worden gekomen. Dit is grotendeels hoe het nu al gaat, het gaat dus best goed.

Er zou meer met de media samengewerkt kunnen worden. Mediakanalen hebben ook al interesse getoond in een samenwerking. Ook moet er meer inzicht komen in de werking van sociale media. Hier is door het ministerie een budget van 8 ton voor uitgetrokken.

Jongeren zouden meer betrokken moeten worden bij het ontwikkelen van pakketten. Dit gebeurt nu ook al en het blijkt dat dat goed werkt.

Met het programma *Seks onder je 25^e* is veel energie losgekomen. Nu is het zaak dit vast te houden en door te pakken. Ambities die voor de komende vijf jaar genoemd worden zijn: dat alle jongeren bereikt worden; meer inzicht in de werking van sociale media; het ontwikkelen van een landelijke monitor; betere informatieverstrekking aan de gemeenten over beschikbare pakketten; een goede samenwerking met het onderwijs waarbij hen een duidelijk structureel pakket wordt aangeboden; dat het thema niet projectmatig maar structureel wordt behandeld; dat ook bijzondere groepen bereikt wordt en dat er plannen van aanpak komen voor diversiteit.

Al deze ambities worden gedurende congres meermalen genoemd. Dit geeft aan dat het veld duidelijk voor ogen heeft waar het naartoe wil.

De cijfers in een breder perspectief. Tevreden achterover leunen?

Paul Schnabel (Directeur van het Sociaal Cultureel Planbureau) plaats de eindresultaten van het onderzoek in historisch perspectief.

Jongeren in Nederland gaan over het algemeen goed om met seksualiteit. Ze kunnen er goed over praten en zijn er behoorlijk open over.

Er is in de geschiedenis een duidelijke ontwikkeling waar te nemen waar het gaat om hoe de samenleving denkt over seksualiteit. In de jaren '50 van de vorige eeuw was seksualiteit een taboe. Dat wil niet zeggen dat het verboden was maar dat er niet over gesproken mocht worden. In de jaren '60 en '70 vond de seksuele revolutie plaats. Er werd toen vrijer met seks omgegaan maar over de schaduwzijden van seks werd niet gesproken. Het was alleen maar leuk. Er was daarom minder aandacht voor asymmetrische seksuele relaties. Pedofiele bijvoorbeeld, werd minder veroordeeld dan nu.

Tegenwoordig staat de seksuele moraal heel erg in het teken van gelijkheid en gelijkwaardigheid. Partners moeten goed matchen. Dwang, geweld en misbruik mogen dus niet. Beide partners mogen initiatief nemen en beiden mogen genieten. Ook ligt er een nadruk op zorg voor elkaar. Partners willen de ander beschermen tegen SOA's en ongewenste zwangerschap. Er zijn andere regels dan in het verleden. Dat lijkt vrijheid maar dat is niet zo. Het moet op een bepaalde manier vorm krijgen. Men wil de ervaring samen beleven en de ander respecteren.

Er speelt ook iets anders. Het rapport laat zien dat er een hoop verstandigheid zit bij de jongeren. Ze laten zich het hoofd niet op hol brengen. Dat is al langere tijd zichtbaar en dit rapport bevestigt dat. Ook lijken jongeren opvallend weinig onzeker. Maar daar werd ook niet erg naar gevraagd in het rapport: 'ben je onzeker over jezelf?'. Er werd veel gevraagd over gedrag. De vragen gaan over wat je gedaan hebt, niet over wat je voelt.

Dit rapport zou vertaald moeten worden zodat het internationaal beschikbaar is. Nederland is op dit gebied een gidsland. Anticonceptiegebruik is heel vanzelfsprekend in Nederland. 75 procent hanteert de pil. Vanuit internationaal perspectief is dat heel bijzonder. Er zijn hier heel weinig tienerzwangerschappen en heel weinig tienermoeders.

Er is een voorkeur voor seks en verliefdheid zichtbaar. Maar het hoeft niet geïnstitutionaliseerd te worden. De voorwaarde 'dat je met elkaar door wilt gaan' is goeddeels losgelaten. Wel wordt er toch de voorkeur aan wordt gegeven seks te verbinden met liefde en verliefdheid. Seks om alleen om de seks wordt niet heel erg op prijs gesteld. Zeker niet wat meisjes betreft.

Het verschil tussen jongeren en hun ouders is gering. Anders dan vroeger leven de twee generaties niet in twee verschillende werelden. Hoewel de taboesfeer niet meer zo speelt, is er wel een natuurlijke schroom. Kinderen willen niet dat ouders te dichtbij komen en zeker niet dat zij te expliciet

advies geven. Er is een vorm van discretie. Toezicht op afstand. Ouderschap is de ruimte geven. Je wilt je kinderen beschermen maar je moet ze ook de ruimte geven.

Toch zijn er ook nog steeds mindere kanten. Die eerste keer valt toch vaak tegen. En ook komen ongewenste zwangerschappen nog steeds voor. Jongeren komen in grote getale naar de poliklinieken om zich te laten testen voor SOA's. Dat betekent dat ze toch een risico hebben genomen. Een nieuw fenomeen is dat jongeren zich in intieme poses laten fotograferen waarmee ze het risico lopen dat dit op het internet gepubliceerd wordt.

Er is nog steeds een hoge mate van homonegativiteit en het echte kennisniveau van jongeren kan tegenvallen. In bepaalde religieuze milieus van zwaar gelovige christenen en moslims zijn er meer problemen en is seksualiteit minder bespreekbaar.

Maar al met al is de ontwikkeling die heeft plaatsgevonden tussen de jaren '60 en nu heel positief.

Dit is het soort beleid dat iedere jaargang opnieuw herhaalt moet worden. Dat moet in het onderwijs gebeuren. Daarnaast moet er goede informatie beschikbaar zijn op het internet. Jongeren halen daar veel informatie vandaan.

De politiek heeft nu een aandachtspunt gemaakt van het drugs- en drankgebruik onder jongeren. Daar kan seksuele gezondheid bij aansluiten omdat het gebruik hiervan de remmingen vermindert. Het is hetzelfde als die plaatjes in seksuele poses op het internet. Het zijn risico's waar je jongeren op moet wijzen.

Nogmaals, we kunnen niet achterover leunen. We moeten blijven doorgaan. Er is een belangrijke rol weggelegd voor scholen en GGD'en. En er moeten goede websites zijn met veel informatie en die interactief zijn. We moeten de boodschap doorzetten en verder te vertellen. Dan kunnen we in 2020 nog eens kijken naar de stand van de seksuele gezondheid onder jongeren. Misschien is er dan nog steeds geen verandering. Misschien zijn we nu in de normale situatie beland. Namelijk dat seks bij het normale leven hoort en dat we daar open over kunnen praten.

Jongerenparticipatie: hoe doe je dat?

Cees van Eijk zit aan tafel met Hanneke Felten van Movisie en Anita Watzeels van de GGD Rotterdam en praat met hen over jongerenparticipatie. Er zijn twee groepen jongeren aanwezig die laten zien hoe zij hun leeftijdsgenoten middels peer-education voorlichten.

Van Eijk vraagt Felten hoe het is om jongeren te laten participeren in het ontwikkelen van interventies. Felten geeft aan dat zij het heel leuk vindt. Jongeren zijn vaak enthousiast. Felten: 'Het gaat vooral om luisteren en je eigen ideeën opzij zetten. Bijvoorbeeld bij het onderwerp seksuele gezondheid dachten wij zelf dat het verstandig zou zijn om religie erbuiten te houden. Maar de jongeren gaven aan dat het beter was religie er juist in te betrekken. Vervolgens vragen we hen hoe we dit dan zouden moeten doen.'

Ook Watzeels ziet de meerwaarde van het betrekken van jongeren maar zij noemt ook beperkingen. Tijd en geld zijn beperkende factoren als het gaat om jongerenparticipatie. Als projecten een strakke deadline hebben of weinig fondsen dan is het moeilijk jongerenparticipatie te incorporeren. Het werken met jongeren vraagt om een bepaald soort professional. De scheiding tussen werk en privé is moeilijk te handhaven. Enerzijds omdat je alle tijden van de dag via sociale media met hen communiceert. Anderzijds omdat de jongeren verwachten dat de professional zich open stelt en eigen ervaringen deelt. Een afstandelijke houding werkt niet. Daarnaast is een flexibele houding nodig omdat het met jongeren moeilijk plannen is. Ook moet er een brug geslagen worden tussen de wetenschappelijke taal en de jongerentaal. En tenslotte moet de kwaliteit en effectiviteit van het project in de gaten worden houden.

Van Eijk vraagt of er tips zijn voor wat betreft jongerenparticipatie. Felten raadt aan om een groot aantal jongeren te raadplegen alvorens een subsidie aanvraag in te dienen. Wanneer je met jongeren werkt is het moeilijk de uitkomst van een onderzoek te bepalen, ook is een strakke planning niet mogelijk. Het zou goed zijn als de subsidiegever daarvan bewust is.

Watzeels: 'Laat zien dat je zelf positief bent en laat zien aan de jongeren hoe belangrijk hun inbreng is. Dat motiveert hen enorm om te participeren. En het is belangrijk je aan te sluiten bij bestaande structuren. Jongeren hebben het tegenwoordig heel druk. Zoek ze ergens op waar ze sowieso al zijn.'

Hoe seksuele gezondheid lokaal op de agenda houden?

Tips en tricks van twee best practices. Aan tafel zitten: Angela Vos van GGD Gelderland Midden en Lily van Neer van de GG&GD Utrecht.

Van Eijk vraagt Vos en Van Neer hoe zij het thema seksuele gezondheid op de agenda hebben gezet van hun lokale bestuurders. Van Neer adviseert om veel op het internet te publiceren zodat zichtbaar

is wat de organisatie doet. Daarnaast raadt zij aan om collega- en stakeholder participatie te stimuleren door het organiseren van bijeenkomsten.

In Gelderland Midden stond seksuele gezondheid niet hoog op de agenda. Dit was zichtbaar in de cijfers: het aantal positieve SOA diagnoses nam toe. Ook werd er steeds meer grensoverschrijdend gedrag geconstateerd. Hierop hebben Vos en collega's actie ondernomen. Zij hebben een presentatie gehouden op de twee-jaarlijkse vergadering waarbij alle wethouders van de 16 gemeenten van Gelderland Midden samenkwamen. Hier werden de negatieve signalen onderbouwt met cijfers gepresenteerd. En gevraagd om goedkeuring om een plan van aanpak te schrijven. Dat werd gehonoreerd.

In het plan van aanpak is ingezet op samenwerking. Het is geschreven door verschillende partners uit de regio. Hieruit zijn aanbevelingen naar voren gekomen die zijn voorgelegd aan de verantwoordelijke ambtenaren. Uit die gesprekken bleek dat sommige delen van het plan niet aansloten. Dat is ook meegenomen en vervolgens is er een evenwichtig advies gekomen. Het resultaat was dat dertien van de zestien gemeenten seksuele gezondheid op hun agenda hebben gezet. De sleutelwoorden voor dit succes zijn samenwerking, afstemming en aansluiting bij bestaande thema's.

De dag van morgen – wie is aan zet?

Vertegenwoordigers van de landelijke organisaties geven aan wat zij voor het veld kunnen betekenen: Paulien Haastrecht (Rutgers WPF), Ton Coenen (Soa Aids Nederland), Djoeke van Dale (RIVM-Centrum Gezond Leven), Jelle Doosje (GGD Nederland), en Silke David (RIVM-Centrum voor infectiebestrijding).

Van Eijk vraagt vertegenwoordigers van de landelijke organisaties hoe zij ondersteuning kunnen bieden aan het veld.

GGD Nederland wil een goede lokale en landelijke monitor opstellen; bijdrage aan het maken van beleid op landelijk niveau; zorgen dat seksuele gezondheid op scholen gepromoot wordt en zorgen voor goede aandacht voor het thema in de pers.

RIVM – Centrum Voor Gezond Leven werkt vooral samen met andere organisaties. Achter de schermen werken zij aan agendasetting. Ook willen zij meer aandacht besteden aan *de Gezonde School Methode* onder ander door de invoering van een Gezonde School-vignet. En zij willen, in samenwerking met andere partijen, jongeren beter bereiken via sociale media.

Soa Aids Nederland noemt vijf cruciale groepen: Primair de jongeren zelf: wat leeft er en waar moeten wij antwoorden bieden. Scholen: hoe gaan we om met de concurrentie van andere thema's waar scholen ook aandacht voor moeten of willen hebben. Huisartsen: welke rol kunnen zij spelen. GGD'en: daar speelt het probleem van de bezuinigingen. Gemeenten: zij moeten geïnteresseerd blijven om een gezonde gemeente te zijn.

RIVM-Centrum voor infectiebestrijding noemt het belang van monitoring en met name die van SOA's. Dit moet worden uitbesteed aan organisaties die op dat vlak al actief zijn.

Rutgers WPF wil zijn aandacht richten op het vinden afstemming. Bijvoorbeeld: als seksuele gezondheid wordt gekoppeld aan andere thema's, hoe worden dan de bestaande pakketten ingepast. Er moet gekomen worden tot samenwerking van bestaande organisaties. Er moet een goed basisverhaal zijn en daarnaast moet er meer aandacht komen voor speciale groepen.

Van Eijk vraagt zijn tafelgenoten of zij 'er klaar voor zijn'? Haastrecht is ambivalent. Zij voorziet dat er veel capaciteit nodig is maar die zal er steeds minder zijn. De vraag is hoe capaciteit beter kan worden ingezet. Daarover wil zij gesprekken voeren. Coenen ziet het rooskleuriger in. Door middel van sociale media kun je meer jongeren bereiken terwijl je minder hoeft te investeren. Van Dale wil vooral een betere informatieverstrekking voor professionals. Zij moeten niet alle informatie over zich uitgestort krijgen maar alleen datgene wat ze nodig hebben. Ook moet er voor hun ondersteuning komen om het thema op de agenda te zetten en te houden.

Afsluiting

Van Eijk vraagt Godelieve van Heteren, voorzitter programmacommissie Seksuele gezondheid van de jeugd, en Mirre Hubers van ZonMw naar voren.

Van Eijk: 'We gaan naar de afsluiting. De toon is wel zo'n beetje gezet. We hebben voldoende ervaring om een goede toekomst te realiseren'.

Mirre Hubers neemt het woord: 'Ik heb de afgelopen vijf jaar met veel plezier dit programma uitgevoerd. Jullie hebben allemaal fantastisch werk gedaan. Ik denk dat we daarmee veel succes

gaan behalen en ik wil jullie heel veel succes wensen. Dit veld bestaat uit gepassioneerde, autonome, eigenwijze professionals. Zoek verbreding in je samenwerking'.